

Konsekvensutredning – förslag till föreskrifter och allmänna råd om socialnämndens utredning när barn har kommit till genom assisterad befruktning av en ensamstående kvinna

Bakgrund

Sedan den 1 april 2016 kan ensamstående kvinnor få assisterad befruktning inom ramen för svensk hälso- och sjukvård på samma villkor som par. Utgångspunkten är att en ensamstående kvinna som genomgår assisterad befruktning inom ramen för svensk hälso- och sjukvård blir barnets enda rättsliga förälder. Socialnämnden ska alltid inleda en faderskaps- eller föräldraskapsutredning men förutsatt att vissa förutsättningar är uppfyllda ska utredningen läggas ner. Förutsättningarna, som finns i 1 kap. 3 § andra stycket föräldrabalken (FB), är att:

1. den assisterade befruktningen har utförts enligt 6 eller 7 kap. lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m.
2. modern var ensamstående vid behandlingen, det vill säga inte gift, registrerad partner eller sambo,
3. det är sannolikt, med hänsyn till alla omständigheter, att barnet har kommit till genom den aktuella behandlingen.

I prop. 2014/15:127 s. 21 står att regeringen förutsätter att Socialstyrelsen ser över sina föreskrifter och allmänna råd i syfte att anpassa dem till denna situation. Socialstyrelsen har inte beslutat om ändrade eller nya föreskrifter till följd av lagändringen vilket innebär att det inte finns något särskilt protokoll för dessa utredningar.

Den 1 september 2015 tog Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) över Socialstyrelsens uppgifter rörande vissa familjerättsliga frågor om vårdnad, boende, umgänge och internationella adoptioner, förebyggande stöd samt uppgifter om fastställande av faderskap och föräldraskap. I december 2016 informerade MFoF socialnämnderna om hur utredningen går till när barn har kommit till genom assisterad befruktning av ensamstående kvinnor (MFoF informerar 2016:1).

Den 1 juni 2017 tog MFoF över Socialstyrelsens ansvar som föreskrivande myndighet på socialnämndens familjerättsliga områden. Det är därför nu möjligt för MFoF att fastställa ett särskilt protokoll anpassat för dessa ärenden.

Beskrivning av problemet och vad MFoF vill uppnå

Av 2 kap. 8 och 8 a §§ FB följer att socialnämnden ska föra protokoll över vad som förekommer vid en utredning av faderskap och föräldraskap. Idag saknas ett särskilt protokoll som socialnämnden ska föra vid en utredning när ett barn har kommit till genom en assisterad befruktning av en ensamstående kvinna. MFoF har i december 2016 publicerat information till socialnämnderna om hur utredningen går till (MFoF informerar 2016:1). Där konstaterar MFoF att det är mest

2017-08-22

ändamålsenligt att föra utredningen i MF-protokoll till dess att MFoF har möjlighet att besluta om ett särskilt protokoll anpassat för dessa ärenden.

Den 1 juni 2017 övertog MFoF Socialstyrelsens bemyndigande att fastställa formulär till protokoll som socialnämnden ska föra vid utredning av faderskap och föräldraskap. MFoF kan därför nu besluta om föreskrifter och allmänna råd om socialnämndens utredning när barn har kommit till genom assisterad befruktning av en ensamstående kvinna.

Syftet med föreskrifterna och allmänna råden är dels att tillhandahålla ett ändamålsenligt protokoll som socialnämnderna ska föra vid dessa utredningar och dels att främja en enhetlig tillämpning av de bestämmelser som reglerar dessa utredningar.

Alternativa lösningar och effekter om ingen reglering kommer till stånd

Om MFoF inte utfärdar föreskrifter och allmänna råd kommer det inte att finnas något anpassat protokoll avsett för utredningar när barn har kommit till genom en assisterad befruktning av en ensamstående kvinna. Då får socialnämnderna fortsätta att använda MF-protokoll eftersom kriterierna för att använda FÖR-protokoll inte är uppfyllda.

Berörda av regleringen

De som direkt berörs av förslaget är de handläggare och beslutsfattare inom socialtjänsten som arbetar med utredningar och fastställande av faderskap och föräldraskap. I viss mån berörs även den hälso- och sjukvårdspersonal som på olika sätt kommer i kontakt med de kvinnor som genomgår en assisterad befruktning som ensamstående.

Indirekt berörs även IT-tjänsteföretag som levererar IT-baserade verksamhetssystem.

Förslaget får även konsekvenser för de barn och föräldrar som berörs av familjerättens utredningar och fastställande av faderskap och föräldraskap.

Bemyndiganden som myndighetens beslutanderätt grundar sig på

Av 1 och 5 §§ KK (1973:810) om socialnämndens medverkan vid fastställande av faderskap m.m. framgår att Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd fastställer formulär till protokoll som socialnämnden ska föra vid utredning av faderskap och föräldraskap.

Hur förslaget till föreskrifter och allmänna råd har tagits fram

Arbetet med att ta fram nya föreskrifter och allmänna råd påbörjades under våren 2017. Förslaget har utarbetats med utgångspunkt från nu gällande föreskrifter och allmänna råd som gäller fastställande av faderskap (HSLF-FS 2017:49) och

2017-08-22

föräldraskap (HSLF-FS 2017:50). MFoF har även beaktat de synpunkter som kommit in till myndigheten, bl.a. genom frågor från familjerättssekreterare både på telefon och via mejl. MFoF har även diskuterat författningsförslaget med den referensgrupp som bildats med anledning av myndighetens arbete med att revidera handboken Att fastställa faderskap.

MFoF har besökt Avdelningen för rättsgenetik och rättskemi på Rättsmedicinalverket som har bistått med kunskaper om utvecklingen vad gäller rättsgenetiska undersökningar i faderskapsärenden.

I avsnittet om beräkning av konceptionstid rekommenderas att konceptionstiden beräknas med hjälp av rekommendationerna och födelsevikttabellen i Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöds föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2017:49) om socialnämndens utredning och fastställande av faderskap. De rekommendationerna har granskats av Universitetslektor och överläkare Katarina Tunón i syfte att säkerställa att rekommendationerna fortfarande är aktuella och tillämpbara.

Beskrivning av förslaget till föreskrifter och allmänna råd

MFoF:s förslag till föreskrifter och allmänna råd om socialnämndens utredning när barn har kommit till genom assisterad befruktning av en ensamstående kvinna, syftar till att tydliggöra hur familjerättssekreterarna ska handlägga utredningar om faderskap eller föräldraskap när ett barn har kommit till genom en assisterad befruktning av en ensamstående kvinna.

Förslaget till ny författning har utarbetats med utgångspunkt från nu gällande föreskrifter och allmänna råd som gäller fastställande av faderskap (HSLF-FS 2017:49) och föräldraskap (HSLF-FS 2017:50). Författningsförslaget har disponerats i sex kapitel enligt följande:

1 kap.	Tillämpningsområde och definitioner
2 kap.	Ansvarig kommun
3 kap.	Utredningen
4 kap.	Biträde av annan kommun
5 kap.	Nedläggning av utredningen
6 kap.	Rätten att söka sitt ursprung
Bilaga 1	EN-protokoll för utredning av ensamstående

Kap. 1, 2, 4, 5 och 6 överensstämmer med rekommendationerna i HSLF-FS 2017:49 och HSLF-FS 2017:50. Kap. 3 innehåller rekommendationer om utredningen av dessa ärenden samt en föreskrift om ett nytt protokoll som familjerättssekreterarna ska göra utredningen i.

2017-08-22

Barnkonsekvensanalys

Författningsförslaget syftar till att främja en enhetlig tillämpning av de bestämmelser som reglerar familjerättens utredningar när ett barn har kommit till genom assisterad befruktning av en ensamstående mamma. Att familjerättssekreterarna gör utredningen i ett särskilt anpassat protokoll ökar kvaliteten i utredningen vilket är positivt för både mor och barn.

Författningsförslaget innehåller ett kapitel om barnets rätt att söka sitt ursprung (kap. 6). Barnets rätt att få vetskap om sitt ursprung är väl etablerad och följer både av artikel 7 i barnkonventionen samt av bestämmelserna i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) samt lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m. Syftet med kapitlet är att förtydliga socialnämndens skyldighet att bistå enskilda som kommit till genom assisterad befruktning av en ensamstående mamma och som vill ta del av uppgifter om spermiegivaren. Det bedöms få positiva konsekvenser för de barn som vill få vetskap om sitt genetiska ursprung.

Kostnadmässiga och andra konsekvenser

Skyldigheten att föra protokoll vid en utredning när ett barn har kommit till genom assisterad befruktning av en ensamstående kvinna följer av 2 kap. 8 och 8 a §§ FB. Författningsförslaget innebär att familjerättssekreterarna ska göra utredningen i EN-protokoll istället för MF-protokoll. Att fylla i EN-protokoll istället för MF-protokoll innebär inget administrativt merarbete för familjerättssekreterarna. Ett särskilt anpassat protokoll för dessa utredningar torde underlätta arbetet med dessa utredningar. I det avseendet bedöms förslaget inte leda till ökade kostnader för kommunerna.

I det fall protokollen finns inlagda i kommunens IT-baserade verksamhetssystem kommer det initialt att uppstå kostnader för att lägga till det nya EN-protokollet i det system som familjerätten använder sig av. Enligt uppgift från Sveriges Kommuner och Landsting finns det fyra IT-tjänsteföretag som tillhandahåller verksamhetssystem till socialnämndernas familjerättsliga verksamhet. Merparten (275-285) av kommunerna använder något av följande system:

1. Tieto, Procapita
2. Tieto, Paraplyet (endast Stockholm)
3. CGI, Treserva
4. Pulsen, Combine och Magna Cura
5. Cambio, Viva

Övriga kommuner har inte ett verksamhetssystem eller har avtal med en annan kommun om att utföra de familjerättsliga uppgifterna.

MFoF har bett ett antal kommuner att uppskatta kostnaden för att lägga till det nya protokollet i verksamhetssystemet. Fyra kommuner har svarat. Enligt en kommun ingår i avtalet sådana förändringar i verksamhetssystemet som beror på

2017-08-22

förändringar i lagstiftning eller andra styrande dokument, t.ex. myndighetsföreskrifter. Två kommuner har uppskattat kostnaden till 20 000 kronor. En kommun har svårt att uppskatta kostnaden.

Eftersom det för de flesta kommuner inte kommer att röra sig om så många ärenden per år är det dock inte nödvändigt att lägga in det nya protokollet i verksamhetssystemet. Om en kommun väljer att använda protokollet på MFoF:s webbplats uppstår inga extra kostnader för kommunen.

Bedömning av om regleringen överensstämmer med eller går utöver de skyldigheter som följer av Sveriges anslutning till Europeiska unionen

Författningsförslaget bedöms inte ha någon betydelse för de skyldigheter som följer av anslutningen till den Europeiska unionen.

Överväganden enligt 14 kap. 3 § regeringsformen

En inskränkning i den kommunala självstyrelsen bör enligt 14 kap. 3 § regeringsformen inte gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till de ändamål som föranlett den. Bestämmelsen ger uttryck för en proportionalitetsprincip vad gäller inskränkningar i den kommunala självstyrelsen.

Författningsförslaget innebär att familjerättssekreterarna ska föra EN-protokoll istället för MF-protokoll i ärenden då barn har kommit till genom en assisterad befruktning av en ensamstående kvinna. Själva skyldigheten att föra protokoll följer av lag (2 kap. 8 och 8 a §§ FB). Författningsförslaget kan därför inte betraktas som ett nytt åliggande för kommunerna och utgör därmed inte heller någon begränsning av den kommunala självstyrelsen.

Effekter för företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt

Författningsförslaget bedöms inte påverka konkurrensförhållanden för företag eftersom förslaget inte innehåller några krav som begränsar de indirekt berörda IT-tjänsteföretagens möjligheter att konkurrera på lika villkor.

Särskilda hänsyn till små företag

Förslaget bedöms inte påverka små IT-tjänsteföretags möjlighet att leverera IT-baserade verksamhetssystem till kommunerna.

Ikraftträdande och informationsinsatser

MFoF:s föreslår att de nya föreskrifterna och allmänna råden ska träda i kraft den 1 januari 2018.

2017-08-22

Beslut om föreskrifter och allmänna råd meddelas på MFoF:s hemsida samt i MFoF:s nyhetsbrev. Författningarna finns tillgängliga elektroniskt på MFoF:s hemsida samt på kunskapsguiden.se.

I anslutning till beslutet om den nya författningen kommer MFoF att publicera information till socialnämnderna i form av ett *MFoF informerar*. Informationen syftar till att underlätta familjerättssekreterarnas handläggning av dessa ärenden och kompletterar författningen med hänvisningar till lagar, förarbetsuttalanden och kommentarer.

Kontaktperson

Kerstin Sahlgren

Tel: 08-54555675

kerstin.sahlgren@mfof.se

EN-PROTOKOLL FÖR UTREDNING AV ENSAMSTÅENDE

Detta protokoll ska användas om ett barn kommit till genom assisterad befruktning enligt lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m. och modern vid behandlingen var en ensamstående kvinna.

Kommun	
Ansvarig nämnd	
Utredarens förnamn och efternamn	Datum då utredningen påbörjades

Barnet

Förnamn och efternamn	Personnummer	
Vårdnadshavare		
Sjukhus där barnet är fött		
Födelsevikt i gram	Konceptionstid (efter födelsevikt)	Konceptionstid (efter ultraljud)
Annat (t.ex. utvecklingsgrad vid födseln)		

Väntat barn

Beräknad nedkomst	Beräknad konceptionstid
-------------------	-------------------------

Modern

Förnamn och efternamn	Personnummer
Bostadsadress (utdelningsadress, postnummer och postort)	
Telefonnummer	
Moderns identitet styrkt genom (legitimationshandlingens typ och nummer)	

Att modern genomgått assisterad befruktning som ensamstående är styrkt ☐ Ja ☐ Nej

Utredning

Modern uppger att - hon vid behandlingen var en ensamstående kvinna och, - hon är övertygad om att barnet kommit till genom den assisterade befruktningen		
Jag intygar ovanstående uppgifter (datum och moderns namnteckning)		
Datum	Utredarens namnteckning	Namnförtydligande

Gemensamma författningssamlingen avseende hälso- och sjukvård, socialtjänst, läkemedel, folkhälsa m.m.

ISSN 2002-1054

Utgivare: Chefsjurist Pär Ödman, Socialstyrelsen

Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöds föreskrifter och allmänna råd om socialnämndens utredning när barn har kommit till genom assisterad befruktning av en ensamstående kvinna;

**HSLF-FS
2017:xx**

Utkom från trycket
den xx 2017

beslutade den XX 2017.

Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd föreskriver följande med stöd av 1 och 5 §§ KK (1973:810) om socialnämndens medverkan vid fastställande av faderskap m.m. och beslutar följande allmänna råd.

1 kap. Tillämpningsområde och definitioner

1 § Dessa föreskrifter ska tillämpas av socialnämnden eller någon annan nämnd som kommunfullmäktige bestämt ska fullgöra uppgiften att utreda och fastställa faderskap och föräldraskap. Föreskrifterna gäller om

- insemination enligt 6 kap. lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m., har utförts på en ensamstående kvinna, eller
- befruktning av en kvinnas ägg har utförts enligt 7 kap. lagen om genetisk integritet m.m. på en ensamstående kvinna.

2 § I dessa föreskrifter och allmänna råd betyder

assisterad befruktning: åtgärder enligt 6 kap. 1 § och 7 kap. 1 § lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m.,

ensamstående kvinna: en kvinna som inte är gift, registrerad partner eller sambo,

moder: den kvinna som föder ett barn som avlats genom en assisterad befruktning.

2 kap. Ansvarig kommun

Av 2 kap. 2 och 8 a §§ föräldrabalken framgår det att socialnämnden i den kommun där barnet är folkbokfört ansvarar för att inleda en faderskaps- eller föräldraskapsutredning.

Om barnet inte är fött

Allmänna råd

Om en utredning inleds före ett barns födelse, bör socialnämnden i den kommun där modern är folkbokförd ansvara för utredningen.

3 kap. Utredningen

Av 1 kap. 3 § föräldrabalken följer att faderskap eller föräldraskap inte ska fastställas om

- modern har genomgått en insemination eller befruktning utanför kroppen enligt 6 eller 7 kap. lagen om genetisk integritet m.m.,
- modern vid behandlingen var en ensamstående kvinna, och
- det med hänsyn till samtliga omständigheter är sannolikt att barnet har tillkommit genom behandlingen.

1 § Om ett barn har kommit till genom en assisterad befruktning av en ensamstående kvinna, ska utredningen göras i EN-protokollet för ensamstående kvinna (**bilaga 1**).

Personligt sammanträffande med modern

Allmänna råd

Utredaren bör så snart som möjligt kalla modern till ett personligt sammanträffande för att hon bl.a. ska kunna styrka sin identitet.

Utredaren bör informera modern om

- vilka regler som gäller för utredningen,
- den beräknade konceptionstiden, och
- barnets rätt att få ta del av uppgifter om spermiegivaren enligt 6 kap. 5 § och 7 kap. 7 § lagen om genetisk integritet m.m.

Beräkning av konceptionstid

Allmänna råd

Konceptionstiden bör beräknas med hjälp av rekommendationerna och födelsevikttabellen i Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöds föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2017:49) om socialnämndens utredning och fastställande av faderskap.

Utredaren bör jämföra uppgifterna från modern med konceptionstiden.

**HSLF-FS
2017:xx**

Utredning före barnets födelse

Allmänna råd

Om modern begär det, bör nämnden inleda en utredning före barnets födelse. Konceptionstiden bör beräknas med hjälp av rekommendationerna och födelsevikttabellen i Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöds föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2017:49) om socialnämndens utredning och fastställande av faderskap. När barnet är fött beräknas en ny konceptionstid utifrån födelsevikten.

Kontroll med sjukvårdsinrättningen

Allmänna råd

Utredaren bör fråga modern om kraven enligt 1 kap. 3 § andra stycket föräldrabalken är uppfyllda.

Att modern har genomgått en assisterad befruktning som ensamstående bör styrkas genom att modern visar upp ett intyg eller en kopia på patientjournalen från tillfället då behandlingen som ska ha lett till befruktningen skedde.

Om skriftligt underlag inte har visats upp, bör utredaren kontakta den sjukvårdsinrättning där den assisterade befruktningen genomfördes för att kontrollera att modern gjorde behandlingen som ensamstående.

Utvidgad utredning

Allmänna råd

Om modern uppger att hon har haft sexuellt umgänge med en man under konceptionstiden bör utredningen utvidgas. Utredaren bör verka för att en rättsgenetisk undersökning genomförs på barnet, modern och den man som modern haft sexuellt umgänge med under konceptionstiden.

2 § Om modern uppger att hon har haft sexuellt umgänge med en man inom den beräknade konceptionstiden, ska utredningen göras i MF-protokollet för utredning av faderskap (HSLF-FS 2017:49, **bilaga 1**).

4 kap. Biträde av annan kommun

Av 2 kap. 4 och 8 a §§ föräldrabalken framgår det att socialnämnden i en annan kommun ska, på nämndens begäran, lämna biträde vid utredningen

Allmänna råd

Om nämnden begär biträde med att höra modern, bör den ansvariga nämnden så långt det är möjligt fylla i protokollet och sända det i original till den biträdande nämnden. Den ansvariga nämnden bör behålla en kopia av det. Den biträdande nämnden bör sedan upprätta övriga delar av protokollet samt underteckna det.

5 kap. Nedläggning av utredningen

Av 2 kap. 7 § andra stycket föräldrabalken följer att utredningen ska läggas ner om det med hänsyn till samtliga omständigheter är sannolikt att barnet har tillkommit genom en assisterad befruktning enligt 6 eller 7 kap. lagen om genetisk integritet m.m. av en ensamstående kvinna.

Av 10 kap. 5 § socialtjänstlagen (2001:453) följer att beslutet ska fattas av socialnämnden och att det inte kan delegeras.

Allmänna råd

Utredaren bör informera modern om att nämnden kan återuppta utredningen om spermiegivaren frivilligt vill bekräfta faderskapet och modern vill godkänna bekräftelsen.

6 kap. Rätten att söka sitt ursprung

Av 12 kap. 2 § första stycket socialtjänstlagen framgår det att handlingar som kommit in eller upprättats i samband med utredning om faderskap och föräldraskap inte får gallras.

Enligt 26 kap. 8 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) får, utan hinder av sekretess enligt 26 kap. 1 § samma lag, uppgift lämnas till enskild som uppnått myndig ålder om förhållanden av betydelse för att denne ska få vetskap om vilka hans eller hennes biologiska föräldrar är.

Allmänna råd

Om den enskilde begär att få ta del av uppgifter hos nämnden om förhållanden av betydelse för att få vetskap om sin biologiska far, bör han eller hon vid utlämnandet erbjudas stöd och information.

Eftersom det kan finnas information i ärendet som den enskilde både kan behöva hjälp med att förstå och att bearbeta bör nämnden även kunna erbjuda efterföljande stödsamtal.

HSLF-FS
2017:xx

Av 6 kap. 5 § och 7 kap. 7 § lagen om genetisk integritet m.m. följer att den som har avlats genom en assisterad befruktning med donerade spermier har, om han eller hon uppnått tillräcklig mognad, rätt att ta del av de uppgifter om spermiegivaren som antecknats i sjukhusets särskilda journal. Har någon anledning att anta att han eller hon avlats genom sådan befruktning, är socialnämnden skyldig att på begäran hjälpa denne att ta reda på om det finns uppgifter antecknade i journalen.

Allmänna råd

Om den enskilde vill ta del av de uppgifter som finns om spermiegivaren i sjukhusets journal, bör nämnden erbjuda sig att hjälpa till att förmedla dessa uppgifter. Om han eller hon vill komma i kontakt med givaren, bör nämnden erbjuda sig att ta den inledande kontakten med denne.

Denna författning träder i kraft den 1 januari 2018.

Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd

KRISTINA SVARTZ

Kerstin Sahlgren

HSLF-FS
2017:xx

Tryckort: Tryckeri och tryckår